

ΤΩΝ

Ελμαρ Μπροκ - Γιώργου Ζαββού *

Η ένωση της Ευρώπης 25 χρόνια μετά την πτώση του Τείχους

ΤΟ 1989 ΗΤΑΝ μία επανάσταση, ένα γεωπολιτικό ορόσημο, που άλλαξε την Ευρώπη και τον κόσμο. Πριν από 25 χρόνια, στις 9 Νοεμβρίου, ενθουσιώδη πλήθη γκρέμιζαν το τείχος του Βερολίνου και τα συρματοπλέγματα, οδηγώντας στην επανένωση των δύο γερμανικών κρατών. Το 1989 σηματοδοτεί την ιστορική διαδρομή από τα κλειστά ολοκληρωτικά συστήματα στην ανοικτή κοινωνία, την αποφασιστικότητα των λαών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης να αλλάξουν τη μοίρα τους, αντικατοπτρίζει την ελκτική δύναμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Ίσως μόνο τώρα είμαστε σε θέση να αντιληφθούμε μερικές από τις βαθύτερες συνέπειες των γεωπολιτικών τεκτονικών αλλαγών που συνέβησαν στην Ευρώπη το 1989. Με την πτώση του τείχους του Βερολίνου κάποιοι έσπευσαν να πανηγυρίσουν την τελική νίκη του δυτικού μοντέλου δημοκρατίας, το αλάθητο της οικονομίας της αγοράς, ενώ ορισμένοι πίστεψαν σε έναν μονοπολικό κόσμο, κυριαρχούμενο από τις ΗΠΑ. Ωστόσο, σήμερα η φιλελεύθερη δημοκρατία αμφισβητείται από τους απογοητευμένους πολίτες, τις τάσεις λαϊκισμού αλλά και τις εκδηλώσεις πολιτικού αυταρχισμού. Η συνεχιζόμενη κρίση κονιορτοποιεί τις αιχμές του κυρίαρχου οικονομικού συστήματος, που δεν μπορεί να αποδείξει την κοινωνική του χρησιμότητα, ούτε να μετριάσει τις κρίσεις χρηματοπιστωτικής αστάθειας. Οι πρόσφατες συγκρούσεις στην Ουκρανία και τη Μέση Ανατολή δείχνουν ότι η Ευρώπη και οι ΗΠΑ έχασαν τη μοναδική ευκαιρία το 1989 να αντικαταστήσουν το καταρρέον διπολικό σύστημα και να αναπληρώσουν το γεωπολιτικό κενό με μία νέα αρχιτεκτονική ασφάλειας.

Είκοσι πέντε χρόνια τώρα η ΕΕ έχει να επιδείξει σημαντικά επιτεύγματα, όπως την εμπέδωση της νομισματικής ένωσης και την ολοκλήρωση της διεύρυνσης. Εντούτοις, την ίδια στιγμή πληρώνει ακριβώς το ημιτέλες πολιτικό οικοδόμημά της. Αυτήν την περίοδο η Ευρώπη αντιμετωπίζει κρίσιμα στρατηγικά διλήμματα, που απαιτούν σημαντικές γεωπολιτικές επιλογές: άραγε, θα παραμείνει η Ευρώπη μία ζώνη αμφίβολης οικονομικής ευημερίας και πολιτικής αστάθειας, που ακολουθεί άλλες μεζόνες δυνάμεις, ή θα καταστεί ένας αξιόπιστος γεωπολιτικός εταίρος, που συγκαθορίζει τα γεγονότα στην ευρύτερη περιοχή της και συνδιαμορφώνει το νέο σύστημα παγκόσμιας διακυβέρνησης και παγκόσμιας τάξης; **Μπροστά σε αυτές** τις προκλήσεις, η ΕΕ, με το νεοεκλεγμένο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τη νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θα πρέπει να αναθεωρήσει ριζικά τους στόχους της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, τις πολιτικές και τους θεσμούς της. Η ημιτέλης συμφωνία του 1989 επιβάλλει επείγοντως την πολιτική επαναθεμελίωση της Ευρώπης στους ακόλουθους τομείς πολιτικής:

Πρώτον στην οικονομία, όπου η κρίση της Ευρωζώνης έχει αναδείξει την έλ-

λειψη επαρκών μηχανισμών διαχείρισης της κρίσης και εποπτείας του τραπεζικού συστήματος. Η ΕΕ πρέπει να προχωρήσει με βάση τον πυρήνα της ΟΝΕ προς τη δημοσιονομική και οικονομική ένωση, ενισχύοντας τις επενδύσεις και διασφαλίζοντας την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Ωστόσο, πρέπει να πετύχει την εξισορρόπηση της δημοσιονομικής σταθερότητας με τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και τα κίνητρα για την ανάπτυξη.

Δεύτερον στην ενίσχυση της δημοκρατικής νομιμότητας σε υπερεθνικό επίπεδο, εμφορούμενη από τις αρχές της επικουρικότητας και της αλληλεγγύης. Η ΕΕ πρέπει να προωθήσει μια κοινωνία των πολιτών ως μία ενεργή αρένα της πολιτικής συνείδησης και ως πρόκομμα σε κάθε αυταρχικό εκτροχιασμό της πολιτικής εξουσίας.

Οι ανακαταξίσεις στη διεθνή σκακιέρα που προκαλεί η παγκοσμιοποίηση, η οικονομική κρίση και οι αυξανόμενες γεωπολιτικές εντάσεις δείχνουν ότι το πραγματικό πρόβλημα της Ευρώπης είναι το ξεπερασμένο πολιτικό της σύστημα. Γι' αυτό χρειάζεται η καινοτόμος θεσμική ενίσχυση των οργάνων της στο πλαίσιο μίας προηγμένης Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας. Μόνο έτσι η Ευρώπη μπο-

Η ΕΕ θα πρέπει να συμβάλει στη διαμόρφωση μιας αξιόπιστης αρχιτεκτονικής για την ασφάλεια στην ευρωπαϊκή ήπειρο, όπως και να αναπτύξει τις σχέσεις συνεργασίας της με τη Ρωσία

ρεί να ανταποκριθεί στη μεγαλύτερη πρόκληση της εποχής μας, δηλαδή στην ανάγκη εξισορρόπησης σε υπερεθνικό επίπεδο της διαταραχθείσας σχέσης μεταξύ της οικονομίας της αγοράς και της δημοκρατίας. Μέσω της εμπέδωσης ενός υπερεθνικού πολιτειακού μορφώματος, που δεν θα συνιστά ούτε τη γραμμική προβολή του έθνους-κράτους, ούτε το σκιάχτρο του «ευρωπαϊκού υπερκράτους». Μία ευρωπαϊκή πολιτεία που θα διέπεται από τις αρχές του κράτους δικαίου με βάση την αρχή της επικουρικότητας, όπου μικρά και μεγάλα κράτη απολαμβάνουν την πολιτιστική ιδιομορφία τους, ενώ θα είναι ικανά να υπερασπιστούν από κοινού την οικονομική και πολιτική τους υπόσταση. Οι φιλοευρωπαϊκές πολιτικές δυνάμεις σήμερα πρέπει να αντιμετωπίσουν κατά μέτωπο τις τάσεις που φιλοδοξούν να δικάσουν την Ευρώπη, πρέπει να αντιστρέψουν τον νέο κύκλο εξάρσης εθνικισμού και λαϊκισμού που τροφοδοτείται από αδιάλλακτες, ξενοφοβικές ομάδες. Η ισχυρότερη κληρονομιά του 1989 είναι ότι η Ευρώπη, 25 χρόνια μετά, δεν μπορεί να

αντέξει ένα νέο γεωπολιτικό και γεωοικονομικό σχίσμα.

Τρίτον στους τομείς εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας, οι πρόσφατες παραβιάσεις της εδαφικής ακεραιότητας της Ουκρανίας και οι επικίνδυνες εξελίξεις στην ευρύτερη Μεσόγειο συνιστούν σαφείς προειδοποιήσεις ότι η Ευρώπη δεν μπορεί να επιβιώσει στο νέο περιβάλλον μόνο ως οικονομική δύναμη. Πρέπει να σφυρηλατήσουμε δυναμικές συνεργείες μεταξύ των εσωτερικών ευρωπαϊκών πολιτικών και εκείνων της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας που αφορούν, π.χ. τους ενεργειακούς πόρους, τη μετανάστευση, την εμπορική πολιτική, το περιβάλλον, την ανθρωπιστική βοήθεια. Μία ΕΕ, χωρίς ισχυρά πολιτικά όργανα, στερούμενη γεωπολιτικών αντανάκλαστικών και ανίκανη να υποστηρίξει τα ζωτικά της συμφέροντα απειλείται να μετατραπεί σε ουραγό της διεθνούς κούρσας και, το πιο σημαντικό, να θέσει σοβαρά σε κίνδυνο το μοντέλο της κοινωνίας και της οικονομίας της, δηλαδή τις βάσεις της ύπαρξής της.

Αντιμέτωπη με τις νέες γεωπολιτικές αναταράξεις, η ΕΕ θα πρέπει να συμβάλει στη διαμόρφωση μιας αξιόπιστης αρχιτεκτονικής για την ασφάλεια στην ευρωπαϊκή ήπειρο, συμπεριλαμβανομένης μιας αναθεωρημένης πολιτικής γειτονίας και μακροπρόθεσμης ανάπτυξης των σχέσεων συνεργασίας της με τη Ρωσία. Ωστόσο, η ΕΕ και οι γείτονές της πρέπει να οικοδομήσουν τις σχέσεις τους σεβόμενοι την εδαφική ακεραιότητα και κυριαρχία όλων των ευρωπαϊκών χωρών - μικρών και μεγάλων. Σε αυτό το νέο καθεστώς ασφάλειας, το ΝΑΤΟ αποτελεί εγγύηση για τη συλλογική ασφάλεια της Ευρώπης. Οι ΗΠΑ και η Ευρώπη πρέπει να συγχρονίσουν τους γεωπολιτικούς τους στόχους και να συνδιαμορφώσουν την παγκόσμια διακυβέρνηση, κάτι που έπρεπε να είχε ξεκινήσει ήδη το 1989. Ο παγκόσμιος ρόλος της ΕΕ είναι τώρα ακόμη πιο σημαντικός, καθώς αναδυόμενες δυνάμεις, όπως η Κίνα και η Ινδία, διεκδικούν τη δική τους γεω-οικονομική θέση, αντιστρέφοντας τις παραδοσιακές ιεραρχίες και επιταχύνοντας τις αλλαγές στην παγκόσμια ισορροπία δυνάμεων. **Η πεμπτοσύνη της ΕΕ** βρίσκεται στην προστασία των θεμελιωδών αξιών και στην επιβίωση ενός πολιτισμού που έχει δοκιμαστεί σε μεγάλο βαθμό από τους πολέμους, την παγκοσμιοποίηση και την κρίση. Σε αυτήν την περίοδο, όπου οι τάσεις ρατσισμού και αυταρχισμού απειλούν τον πυρήνα της δημοκρατίας, η ζωντανή κληρονομιά του 1989 αναμένει το αίτημα μίας Ευρώπης που θα πρέπει να παραμείνει το παγκόσμιο πρότυπο της ανοικτής κοινωνίας.

** Ο Ελμαρ Μπροκ είναι ο πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ο Γεώργιος Ζαββός είναι πρώην μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και ο πρώτος πρεσβευτής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Σλοβακία.*

